

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 0-5 ปี ที่มารับบริการระหว่างแผนกกุมารเวชศาสตร์ และหน่วยกุมารจิตเวช แผนกจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาวิจัยดังนี้คือ

ความสำคัญของบิดา

เริ่มตั้งแต่ก่อนบุตรจะเกิด บิดานั้นเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อบุตรเท่า ๆ กับมารดาทีเดียว (Henderson, 1980) เนื่องจากลักษณะต่างๆ ของบุตรเกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมจากบิดาและมารดา เช่น ลักษณะของรูปร่าง ความสูง หน้าตา สีผิว หมู่เลือด เซาว์ปัญญา ถ้าบิดามีความผิดปกติที่ยีน ซึ่งทำให้เกิดความผิดปกติ เช่น ตาบอดสี โรคเตี้ยแคระ โรคภูมิแพ้ โรคเบาหวาน โรคเม็ดเลือดแดงแตกง่ายจากการขาดเอนไซม์ในเม็ดเลือด (G-6-P-D) โรคเลือดออกง่าย ปัญญาอ่อน (ประพุก ศิริบุญ, 2530) รวมถึงโรคและความผิดปกติทางจิตบางอย่างด้วย เช่น โรคจิตเภท ทำให้บุตรที่เกิดมามีโอกาสเป็นโรคหรือเกิดความพิการแต่กำเนิดได้ นอกจากความสำคัญโดยตรงด้านการถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ทางพันธุกรรมต่อบุตรในครรภ์แล้ว ในทางอ้อม บิดาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อสุขภาพจิตของมารดาในขณะตั้งครรภ์ด้วย (Winnicott อ้างจาก Henderson, 1980) เนื่องจากหญิงตั้งครรภ์ส่วนมากถึงแม้ว่าอยากจะมีบุตรมากเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อทราบแน่ชัดว่าตนกำลังตั้งครรภ์ก็มักจะมีความรู้สึกกังวล ไม่แน่ใจ อยู่บ้าง มากน้อยตามความรู้สึกของมารดาที่มีต่อบุตร หลายคนกลัวว่าอาจจะเป็นมารดาที่ดีไม่ได้ กลัวรูปร่างจะเสียแล้วสามีไม่รัก กลัวบุตรพิการ ไม่เฉลียวฉลาด กลัวไม่ได้บุตรตามเพศที่ต้องการ กลัวบุตรเลี้ยงยาก หรือกลัวการคลอด (ฉวีวรรณ จุณานนท์, 2526) สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางด้านอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่จึงต้องการความเห็นใจ ความสนใจ และความเข้าใจเอาใจใส่จากสามี เพื่อที่จะช่วยให้ภรรยาสามารถพัฒนารูปแบบการเป็นมารดา และรับบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างสมบูรณ์ (Lamb & Lamb, 1976) ถ้าหญิงตั้งครรภ์ไม่ได้รับความเข้าใจ สนใจ และเอาใจใส่จากสามี จะก่อให้เกิดความเครียดและ

ความวิตกกังวล ซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการของทารกในครรภ์ตามไปด้วย ดังการศึกษาของ คอน-สแตนซ์ เลอร์ช (Constance Lerch, 1974) ที่ศึกษาความเครียดของมารดาที่มีผลต่อทารกในครรภ์ว่า ความเครียดมีผลให้ต่อมพิทูอิทารีส่วนหน้า (Anterior pituitary gland) หลั่งแอดรีโนคอร์ติโคโทรปิคออร์โมน (Adrenocorticotropic hormone) เพิ่มขึ้น และออร์โมนนี้จะไปกระตุ้นต่อมหมวกไตส่วนคอร์เทค (Adrenal cortex) ให้หลั่งคอร์ติโซน (Cortisone) มากขึ้น คอร์ติโซนนี้มีผลให้ร่างกายนำสารอาหารมาเผาผลาญเป็นพลังงานมากกว่าการนำสารอาหารเพื่อไปเสริมสร้าง และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย (อรวรรณ เรืองสมบุญ, 2530) ดังนั้นเมื่อออร์โมนคอร์ติโซนจากมารดาผ่านรกเข้าไปอยู่ในกระแสเลือดของทารก ย่อมทำให้การพัฒนาร่างกายต่าง ๆ ของทารกถูกกระทบกระเทือนไป ทางด้านจิตใจของทารกนั้น ความเครียดของมารดาก็มีผลเช่นกัน วันเพ็ญ บุญประกอบ (2525) กล่าวว่า ความเครียด ความวิตกกังวล ความเศร้า จิตใจไม่สบายมีผลต่อทารก ทั้งในขณะที่อยู่ในครรภ์และภายหลังคลอด บุตรที่เกิดจากมารดาที่มีอารมณ์เช่นนี้มักจะเลี้ยงยาก และมีพฤติกรรมผิดไปจากปกติ เนื่องจากเมื่อมารดาที่มีความเครียดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีของร่างกาย และจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทารกด้วย และสอดคล้องกับปานจิต เครื่องกำแหง (2527) ที่ว่า ถ้าในขณะตั้งครรภ์ มารดามีอารมณ์หงุดหงิด เสียใจ วิตกกังวลหรือไม่สบายใจ บุตรจะมีอาการตื่นเต้นและตกใจง่าย ซึ่งเป็นผลจากออร์โมนของมารดาไปสู่ทารก นอกจากนี้ ฮัททูนเน และมิสเคนเน (Huttunen and Miskannen อ้างจาก Henderson, 1980) ศึกษาพบว่า ระหว่างการตั้งครรภ์ 3 เดือนถึง 5 เดือน และ 9 ถึง 10 เดือน ถ้ามารดาที่มีความเครียดทำให้บุตรเสี่ยงต่อการเกิดความผิดปกติทางจิตได้

ความสำคัญของบิดาต่อมารดาและบุตรมีเพิ่มมากขึ้นในระยะคลอดบุตร ดังการศึกษาของมอร์ (Dianne Moore, 1983) พบว่า การที่บิดามารดาได้มีประสบการณ์ร่วมกันในขบวนการคลอด ไม่เพียงแต่ทำให้ขบวนการคลอดเป็นไปด้วยดีเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของคนในครอบครัวและชีวิตสมรสให้ดียิ่งขึ้นด้วย คลาค, ฟรายด์แมน และคอกซ์ (Clarke-stewart, Friedman and Koch, 1985) กล่าวว่า บิดาที่ให้กำลังใจและสนับสนุนช่วยเหลือมารดา ทำให้มารดาปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงระหว่างตั้งครรภ์ได้ดี และมีความกลัวการคลอดบุตรน้อยลง นอกจากนั้นยังทำให้มารดาที่มีความรู้สึกที่ดีต่อบุตรด้วย เมื่อทารกแรกเกิดถือเป็นระยะเริ่มของการทำหน้าที่บิดามารดา ระยะนี้ผู้ที่ เป็นมารดาอาจจะตื่นเต้นอยู่ 2-3

วันในการพยายามจัดการกับบ้านและทารก ภรรยาต้องพยายามให้สามีเข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงดูทารกด้วย โดยเฉพาะในกรณีที่ทั้งสามีและภรรยาทำงานนอกบ้านด้วยกันทั้งคู่ จำเป็นอย่างยิ่งที่สามีควรจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานบ้านด้วย เช่น ช่วยทำกับข้าว ซักรีดเสื้อผ้า กวาดถูบ้าน ล้างจาน เปลี่ยนผ้าอ้อม และงานบ้านอื่น ๆ ซึ่งเหมาะสมกับชีวิตแต่งงานของคนยุคใหม่ (วันชา ธนามี, 2532) การดูแลบุตรมิใช่หน้าที่ของมารดาแต่เพียงผู้เดียว ทารกเป็นผลิตร่วมของทั้งบิดาและมารดา นอกจากมารดาแล้ว บิดาก็สามารถที่จะให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตรได้ บุตรควรต้องมีทั้งแบบอย่างของมารดา (Mother figure) และแบบอย่างของบิดา (Father figure) ซึ่งเป็นตัวแทนของความอบอุ่น และแสดงถึงการต้อนรับเข้าสู่สังคมของโลก บิดาต้องใช้เวลาบุตรเท่าๆ กับมารดา แสดงความรัก ความเอาใจใส่เท่ากับมารดา (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2530) ทั้งบิดาและมารดาจะต้องช่วยกันกำหนดประสบการณ์ที่ดีให้แก่บุตร ร่วมกันเลี้ยงดูบุตร ถ้าหากขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมทำให้บุตรมีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ (วารุณี บดินทลันต์, 2514) ดังที่ ดวงเดือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบปัจจนิก (2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรในวัยรุ่นกับนักเรียนชายและหญิงในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดสงขลา พบว่า เจตคติของวัยรุ่นที่มีต่อบิดาเป็นตัวทำนายอาการเจ็บป่วยทางกายและปัญหาทางจิตที่สำคัญที่สุดในวัยรุ่น แสดงให้เห็นว่า บิดามีความสำคัญในการที่จะช่วยส่งเสริมหรือทำลายสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุตร และแฮทเทอร์เรอร์ (Hatterer, 1971) ได้ทำการศึกษาชายรักร่วมเพศ และพบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมของผู้ชายเหล่านี้เบี่ยงเบนไปจากสังคมคือ การขาดความรัก ความอบอุ่น และการมีสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีกับบิดา และมีการศึกษาจำนวนมากที่แสดงถึงผู้ชายที่เกเรมักมาจากครอบครัวที่ลูกชายมีความสัมพันธ์ไม่ดีกับบิดา (Lamb, 1981) ดังนั้น ทั้งบุตรชายและบุตรสาวจำเป็นต้องมีบิดา เพื่อจะได้เห็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ผู้ชาย เพราะถ้าขาดไป เด็กชายจะไม่ทราบว่าเขาควรจะปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ส่วนเด็กหญิงก็จะไม่รู้ว่าจะปรับตนให้เข้ากับบทบาทของเพศชายได้อย่างไร (กรมการฝึกหัดครู, 2517)

ดั่งที่นักจิตวิทยาได้สรุปถึงความสำคัญของบิดาที่มีต่อบุตรไว้ดังนี้ (สมาคมคหเศรษฐศาสตร์-
แห่งประเทศไทย, 2524)

1. เด็กทั้งชายและหญิงจะต้องเห็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ผู้ชาย เพื่อจะได้รับรู้ว่า
บทบาทของสามีหรือบทบาทของบิดานั้นเป็นอย่างไร
2. เด็กชายจะได้ทราบว่า เมื่อโตขึ้นจะปฏิบัติตนอย่างไร สำหรับบุตรชายจะอยาก
เคารพนับถือและเลียนแบบบิดาของตนเท่านั้น
3. เด็กหญิงจะได้รู้จักบทบาทของเพศชาย และหัดปรับตัวให้เข้ากับบทบาทนั้นได้
4. บิดาจะช่วยปลูกฝังความเข้มแข็งและอดทนให้แก่บุตรได้
5. บิดาที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตรชาย จะทำให้บุตรไม่กลัวบิดา สามารถพูดคุยกับ
บิดาได้อย่างเปิดเผย กล้าที่จะขอคำแนะนำหรือปรึกษาจากบิดา
6. ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุตรชายกับบิดา จะช่วยให้บุตรได้เรียนรู้วิถีผูกไมตรี
กับชายอื่นที่ต้องสังคมนด้วย
7. การที่บุตรได้เห็นความเข้มแข็ง ลักษณะความเป็นหัวหน้าครอบครัว และการ
เป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ จะทำให้บุตรเกิดความศรัทธา อยากเลียนแบบ

นอกจากความสำคัญของบิดาที่มีต่อบุตรแล้ว พรรณทิพย์ คีรีวรรณบุษย์ (2530)
ยังได้กล่าวถึงลักษณะของบิดาที่บุตรต้องการคือ

1. บิดาที่มีความรัก ความอบอุ่นให้บุตร ไม่ยกภาระการดูแลบุตรทั้งหมดให้แก่มารดา
ให้เวลากับบุตร อุ้มกอดรัด แสดงความรัก ให้อาหาร ถึงแม้มารดาคนเดียวอาจมีความรักความ
อบอุ่นให้แก่บุตรได้อย่างเพียงพอ แต่บุตรที่ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากทั้งบิดาและมารดาย่อม
เป็นเด็กที่มีสุขภาพจิตดีที่สุด
2. บิดาต้องมีเวลาให้กับบุตร พุดคุยเล่นหัวกับบุตร ถึงแม้ว่าบุตรนั้นยังเล็ก ไม่
สามารถเล่นกับบิดาได้อย่างเด็กโต ก็ยังต้องการบิดาและต้องการแบบอย่างของบิดา (Father
figure) เพื่อเลียนแบบสำหรับบุตรชาย และเพื่อคุ้นเคยกับเพศชายสำหรับบุตรสาว การ
ช่วยฝึกทักษะบางอย่างให้ทารกนั้น บิดาอาจจะทำได้ดีกว่ามารดา เช่น ช่วยให้บุตรหัดเดิน หรือ
ป็นปาย เป็นต้น

3. บิดาที่มีความเข้มแข็ง และสามารถแก้ปัญหาทุก ๆ เรื่องที่บุตรหรือมารดาแก้ไขไม่ได้ เป็นผู้คุ้มครองเมื่อภรรยาหรือบุตรต้องการ

คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ศึกษาเรื่อง "พ่อในสังคมไทย" เป็นการศึกษาเพื่อดูความสำคัญของบิดาต่อครอบครัว โดยสัมภาษณ์พ่อตัวอย่างและภรรยาที่มาร่วมในงานวันพ่อแห่งชาติ ประจำปี 2525 ณ อาคารใหม่สวนอัมพร สรุปว่า ความสำคัญของบิดามิดังนี้ (คณะผู้วิจัย ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2526)

1. ดูแลบุตรและภรรยาให้ได้รับความรักความอบอุ่น
2. เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของครอบครัว
3. ดูแลบุตรให้ได้รับการศึกษาสูง
4. อบรมสั่งสอนให้บุตรประพฤติดี
5. เป็นผู้นำครอบครัว
6. เป็นหลักของความสามัคคีในครอบครัว
7. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร
8. เป็นที่ปรึกษา ที่พึ่งทางใจของบุตรและภรรยา
9. ให้ทรัพย์สินเงินทองและช่วยเหลือในการสร้างฐานะ

จะเห็นได้ว่า บิดานั้นเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อบุตร บุตรจะเติบโตเป็นบุคคลที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขหรือไม่นั้น บิดาจึงเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมและเสริมสร้างให้บุตรมีพัฒนาการเป็นไปอย่างสมบูรณ์

บทบาทของบิดา

เป็นที่ยอมรับกันว่า สังคมมีส่วนในการกำหนดบทบาทของบุคคล ซึ่งเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปย่อมมีผลกระทบต่อบทบาทของบุคคลด้วย เช่นเดียวกับบทบาทของบิดาที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคมเป็นสำคัญ การที่ผู้เป็นบิดาได้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรนั้น จะช่วยให้สัมพันธภาพในครอบครัวดีขึ้น บรรเทาความกดดันของสมาชิกในครอบครัว บุตรมองเห็นความสำคัญของบิดาว่า เป็นส่วนหนึ่งของเขา (Lipkin, 1978) ในการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมนั้น ผู้เป็นบิดาและมารดาได้พยายามปรับบทบาทของตนเองให้กลมกลืนกับการเปลี่ยน

แปลงของสังคม ซึ่งแต่เดิมบทบาทของบิดาคือการหาเลี้ยงครอบครัว โบว์ลบี (Bowlby, 1968) กล่าวว่า บิดาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด และเป็นบุคคลแรกสำหรับครอบครัวที่จะช่วยครอบครัวด้าน เศรษฐกิจ และประคับประคองอารมณ์ของผู้เป็นมารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรจะ เกิดขึ้นได้นั้น บิดาต้องมีส่วนในการดูแลบุตรตั้งแต่วัยแรก ดังที่โบว์ลบีอธิบายว่า ธรรมชาติของเด็ก จะเกิดความผูกพันกับผู้ที่ให้การดูแลเขาเท่านั้น และยังคงกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า เด็กเกิดจากสิ่งที่มี ชีวิตเล็ก ๆ มีความต้องการที่จะได้รับการป้องกันให้เกิดความปลอดภัย ความใกล้ชิดและการ สัมผัสจากผู้ใหญ่

จากทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวของพาร์สันส์ กล่าวว่า บิดาเป็นตัวแทนของสังคมและ ครอบครัว (Instrumental role) คือ นำสังคมเข้าสู่ครอบครัว และนำครอบครัวออกไปสู่ สังคม ต่างจากมารดาซึ่งจะมีบทบาทในสิ่งที่ต้องใช้ความอ่อนโยนเลี้ยงดูบุตร จัดการภายในบ้าน (Expressive role) การที่บิดาเป็นตัวแทนของสังคมและครอบครัวนั้น ทำให้บิดาต้องเป็นผู้ชี้แนะให้มารดาได้ปฏิบัติตามบทบาทของตนให้เป็นไปได้ดี ตลอดจนเป็นคนชี้ทางให้ครอบครัวดำเนิน ไปตามจุดหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับเฮนเดอร์สัน (Henderson, 1980) ที่กล่าวถึงบทบาท ของบิดาว่า คือผู้ต้องหาเลี้ยงครอบครัว และทำหน้าที่นำครอบครัวไปมีสัมพันธ์กับสังคมภายนอก นอกจากนั้น พาร์ค (Parke, 1981) แนะนำไว้ว่า การที่บิดาจะทำหน้าที่ชักนำบุตรให้รู้จัก กับสังคมภายนอกนั้น บิดาจะต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร เล่นร่วมกับบุตร มีกิจกรรมร่วมกัน พาบุตร ไปเที่ยว

พอสรุปบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรได้เป็น 4 ด้าน คือ ด้านการเป็นผู้หาเลี้ยง ครอบครัวย ด้านการเป็นผู้ดูแลและเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสมาชิกของครอบครัว ด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม

บทบาทด้านการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว (Provider role)

ในอดีตนั้น บทบาทของเพศชายที่มีต่อครอบครัวคือ การหาเลี้ยงครอบครัว (Hurlock, 1950) ถ้าได้มีการศึกษาหรืออ่านเรื่องราวความเป็นมาต่าง ๆ ของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ จะ เห็นว่า ผู้ชายนั้นมีหน้าที่ล่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารสำหรับครอบครัว สมาชิกของครอบครัวจะมี ชีวิตอยู่ได้ขึ้นกับผู้ที่เป็นบิดาเป็นผู้หาอาหารมาให้ ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะใน ช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ เริ่มขึ้นในสังคมตะวันตก คือ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น ลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไป มี

ขนาดเล็กลง ขนาดของครอบครัวเฉลี่ยในปี 1790 คือ มีสมาชิก 5.8 คน ในปี 1890 คือ 4.1 คน และในปี 1984 เท่ากับ 2.9 คน (Hetherington and Parke, 1986) สังคมต้องการแรงงานจากสตรีมากขึ้น (Berk, 1989) ประเทศไทยก็มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ตามไปด้วย ดังเห็นได้จากการศึกษาของสมิธ (Smith, 1973) พบว่า สังคมไทยโดยเฉพาะสังคมในเมืองมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวถึงร้อยละ 64 และมีแนวโน้มที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นเรื่อย ๆ จากการที่มีผู้อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองมากขึ้น (สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จึงส่งผลกระทบต่อบทบาททั้งของเพศชายและเพศหญิงที่มีต่อครอบครัว แต่บทบาทด้านการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวของเพศชายก็มีได้น้อยลงกว่าเดิม ดังที่ชินน์ (Shinn, 1978) ศึกษาถึงผลของการขาดบิดาที่มีต่อครอบครัวว่าทำให้เกิดความยุ่งยากทางด้านเศรษฐกิจถึงแม้ว่าเพศหญิงจะออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อทำให้เศรษฐกิจภายในครอบครัวดีขึ้น (Hurlock, 1950) แต่เนื่องจากภาวะค่าครองชีพต่าง ๆ สูงขึ้น การใช้จ่ายภายในครอบครัวก็ต้องมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะถ้าครอบครัวใดมีสมาชิกใหม่ของครอบครัวขึ้นมา การใช้จ่ายภายในครอบครัวต้องเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวใดที่มีรายได้น้อยจึงต้องอยู่ในภาวะที่ขาดแคลนมากขึ้น เนื่องจากตั้งแต่เริ่มตั้งครุฑ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นมีมากขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายสำหรับการฝากครุฑตามแพทย์นัด ค่าใช้จ่ายในการบำรุงร่างกาย เป็นต้น มารดาบางคนอาจมีความจำเป็นที่จะต้องหยุดงานพักอยู่กับบ้าน หญิงที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อตั้งครุฑนายจ้างมักจะให้หยุดงานชั่วคราว เนื่องจากคิดว่าไม่สามารถทำงานได้เท่ากับพนักงานอื่น ๆ หลังคลอดแล้วจึงให้กลับมาทำงานใหม่ สามีบางรายยังมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องว่า การตั้งครุฑคือการเจ็บป่วย ดังนั้นเมื่อภรรยาตั้งครุฑจึงให้หยุดทำงานพักอยู่กับบ้าน มีผลให้รายได้บางส่วนต้องขาดไป ต่อมาเมื่อภรรยาคงครบแล้ว รายจ่ายของครอบครัวยิ่งเพิ่มมากขึ้น สามีจึงอาจจะต้องเก็บเงินสำรองไว้สำหรับบุตร หรือต้องทำงานเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ทำงานล่วงเวลา หรือทำงานอื่นนอกเหนือจากงานประจำเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว (May, 1982) ครอบครัวที่มีรายได้น้อยสามีจะเป็นผู้เสียสละความสละส่วนตัวเพื่อเตรียมการในการเลี้ยงดูบุตรในอนาคต โดยจะมีการพัฒนาแบบแผนการใช้จ่ายภายในครอบครัว แบ่งรายได้บางส่วนไว้ใช้ในขณะตั้งครุฑ ใช้ในการคลอดและการเลี้ยงดูบุตร (Duvall, 1979) มีการประหยัดรายจ่ายส่วนตัวให้น้อยลง ลดการเที่ยวเตร่ ปรับปรุงการคบหาสมาคมกับเพื่อนและการเข้าสังคมต่าง ๆ ให้เหมาะสม เพื่อที่จะให้เวลากับครอบครัวมากขึ้นนั่นเอง (Roehner, 1976)

บทบาทด้านการเป็นผู้ดูแลและเลี้ยงดูบุตร (Nurturance Role)

บทบาทด้านการเป็นผู้ดูแลและเลี้ยงดูบุตรในสังคมปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ เนื่องจากการที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น จึงมีเวลาในการดูแลและใกล้ชิดบุตรน้อยลงกว่าในอดีต ผู้เป็นบิดาจึงต้องมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรมากขึ้น (Berk, 1989) การมีส่วนร่วมของบิดาดังกล่าวจะทำให้บิดาได้ใกล้ชิดบุตร เป็นแบบอย่างลักษณะของเพศชายแก่บุตร ทำให้บุตรมีความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต (เพ็ญศรี พิชัยสนธิ, 2526)

การเริ่มต้นบทบาทด้านการดูแลและเลี้ยงดูบุตรของบิดาจะพบได้ตั้งแต่วัยตั้งครรภ์ โดยเฉพาะในช่วงไตรมาสที่สองของการตั้งครรภ์ (Jensen, Benson and Bobak, 1981) ซึ่งเป็นระยะที่ทารกในครรภ์มีการเจริญเติบโตมากขึ้น มีอวัยวะต่าง ๆ ครบถ้วน สามารถเคลื่อนไหวได้ ระยะนี้บิดาจะคาดหวังเกี่ยวกับเพศของทารกในครรภ์ จินตนาการถึงบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมในการดูแลบุตร รวมถึงการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร การปรึกษากับผู้ที่มีประสบการณ์ในการดูแลบุตร เพื่อเตรียมวิธีการเลี้ยงดูบุตรไว้ล่วงหน้า

ระยะหลัง 6 เดือนไปแล้ว บิดาจะเริ่มวางแผนและจัดเตรียมของใช้สำหรับบุตร เช่น เสื้อผ้า สถานที่นอน นอกจากนี้ยังพบว่า บิดาบางรายศึกษาถึงวิธีการป้อนนมผสมให้บุตร การจับบุตรเรอไล่ลม การทำความสะอาดร่างกายบุตร แม้กระทั่งการตื่นขึ้นมาในเวลากลางคืน เพื่อช่วยภรรยาเลี้ยงบุตร (นิรมล ศรธานี, 2531)

ภายหลังคลอดแล้ว บิดาและมารดาจำเป็นต้องช่วยกันดูแลและเลี้ยงดูบุตรทั้งในการเลี้ยงดูปกติและเมื่อเจ็บป่วย ดังนั้นบิดาควรมีความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโต พัฒนาการของบุตร วิธีการดูแลบุตร ตลอดจนการสังเกตพฤติกรรมของบุตร เพื่อให้มีความเข้าใจและตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุตรได้ถูกต้อง เช่น การให้อาหารให้เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย การดูแลเรื่องการจัดที่นอนที่เป็นสัดส่วน การพาบุตรไปนอน การดูแลบุตรขณะหลับ การจัดหาเสื้อผ้าให้บุตร การดูแลบุตรขณะเจ็บป่วย สังเกตอาการเมื่อเริ่มเจ็บป่วยของบุตร อาการที่ต้องนำบุตรไปพบแพทย์ บิดาต้องรับภาระเอาใจใส่ดูแลบุตรเมื่อเจ็บป่วยเช่นเดียวกับมารดา เช่น การเช็ดตัวลดไข้ การป้อนยา บิดาควรมีความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และช่วยแบ่งเบาหน้าที่ของภรรยาด้วย นอกจากนี้บิดาควรจะเข้าใจด้วยว่า บุตรต้องการความรัก ความเอาใจใส่ และการยอมรับจากบิดา เพราะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาด้านร่างกาย

และจิตใจ การสัมผัสสกอตต์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บิดาจะต้องมีความพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการ การให้กับบุตร การได้รับการแสดงความรักอย่างสม่ำเสมอจะทำให้บุตรรู้สึกว่าคุณเองมีความมั่นคง มีผลให้เกิดความมั่นใจ และไว้วางใจคนอื่นในเวลาต่อมา (Erikson, 1956)

บทบาทด้านการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสมาชิกของครอบครัว (Protector Role)

บทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของบิดาที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ บทบาทเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองอันตราย (Lynn, 1974) ตามความเชื่อของฟรอยด์ที่ว่า สิ่งที่บุตรต้องการจากบิดาคือ การปกป้องคุ้มครองให้พ้นจากอันตรายหรือสิ่งที่น่ากลัวทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งภายในบ้าน และภายนอกบ้าน เพราะบิดาเป็นผู้ที่มีความแข็งแรง จึงควรทำให้บุตรมั่นใจว่า เขาจะปลอดภัยเมื่ออยู่กับบิดา

สิ่งที่จะทำอันตรายให้กับบุตรด้านร่างกายนั้น มีทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน สิ่งที่จะทำให้เกิดอันตรายภายในบ้าน เช่น เครื่องใช้ประจำวันภายในบ้าน ของมีคม การตกจากที่สูง การพลัดตกหกล้ม ส่วนอันตรายภายนอกบ้าน เช่น โรคต่าง ๆ ที่เกิดจากความแออัด หรือการไปสัมผัสผู้มีเชื้อ อุบัติเหตุต่าง ๆ สิ่งที่บุตรไม่เคยรู้หรือไม่เคยเห็นมาก่อน เช่น คนแปลกหน้า ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ การที่จะป้องกันอันตรายด้านร่างกายให้กับบุตรนั้น บิดาทำได้ตั้งแต่การวางแผนในการเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกคลอด เช่น เรื่องของนม อาหารเสริม การนำบุตรไปรับการตรวจสุขภาพ การสังเกตอาการผิดปกติของบุตร การเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อเจ็บป่วย การระมัดระวังอันตรายจากของใช้หรือจากสถานที่ที่ปลอดภัยโดยทำการเก็บหรือซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ (ลำเนียง แยมสะอาด, 2529) นอกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่อาจเป็นสาเหตุของการเกิดอันตรายต่อบุตรแล้วยังรวมถึงเรื่องของการดูแลบุตรเมื่อเจ็บป่วย การสังเกตอาการผิดปกติที่เกิดกับบุตร เช่น การไม่รับประทานอาหาร อาการไข้ อาการเจ็บคอ รวมถึงการป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคที่สามารถป้องกันได้ เช่น ในเรื่องของการพาบุตรไปรับภูมิคุ้มกันตามวันและเวลาที่กำหนด การพาบุตรไปพบแพทย์เมื่อเจ็บป่วย การหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะทำให้เกิดอันตรายกับบุตร เช่น การไม่พาบุตรไปในที่แออัด การไม่ซื้อยารับประทานเอง ซึ่งการที่บิดาจะปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ได้ถูกต้องขึ้นอยู่กับความสนใจ และความพยายามในการแสวงหาความรู้ความเข้าใจจากการอ่านหนังสือ การซักถามหรือจากสื่อต่าง ๆ (อมรา ภิณฺโญ, 2533)

ทางด้านจิตใจนั้น เด็กจะกลัวการแยกจากมารดา เนื่องจากเด็กรู้ว่ามารดาเป็นผู้ให้ความรัก ให้อาหาร ให้ความปลอดภัย จึงผูกพันกับมารดามากกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่การที่บุตรติดมารดามากเกินไปนั้นจะเกิดผลเสียกับบุตรในภายหลังคือ จะทำให้บุตรเป็นคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ไม่สามารถเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ และมารดาบางคนก็ติดบุตร มองว่าบุตรนั้นยังเป็นเด็กเล็กที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือตลอดเวลา ไม่ปล่อยให้บุตรเป็นตัวของตัวเองบ้าง ทำให้บุตรมีบุคลิกภาพแบบพึ่งพาตลอดไป บิดาจึงจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเพื่อให้บุตรเป็นตัวของตัวเอง ลอวอลด์ (Loewald, 1962) ยืนยันว่า บทบาทของบิดาคือ การสนับสนุนให้บุตรที่อยู่ในระยะก่อนปมพิตุฆาต (Oedipus Complex) หลุดพ้นจากการติดมารดา ช่วยตัวเอง หัดที่จะเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาเองบ้าง บิดาจะต้องให้บุตรแยกจากมารดาบ้าง (Henderson, 1980) การที่จะดึงบุตรออกมาจากมารดาได้นั้น บุตรจะต้องคุ้นเคยและยอมรับบิดา โดยบิดาจะต้องให้การดูแลบุตร ให้ความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่เหมือนที่มารดากระทำ (อมราภิัญญา, 2533) บิดาจะต้องสามารถทำหน้าที่แทนมารดาได้เมื่อต้องแยกจากมารดาและอยู่กับบิดาได้เป็นเวลานาน นอกจากนั้นบิดาจะต้องทำให้บุตรมีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ด้วยการให้บุตรมีอิสระเสรีในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย การแสดงถึงความมั่นใจในความสามารถของบุตรนั้นบิดาจะต้องรู้จักสังเกตถึงความต้องการของบุตร มีความเข้าใจถึงความสามารถและความรู้สึกทางด้านจิตใจ พร้อมทั้งให้การสนับสนุน ชมเชย และให้กำลังใจในสิ่งต่าง ๆ ที่บุตรทำ

บทบาทด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม (Social-Mediator Role)

จากการที่บิดาเป็นผู้ที่ทำงานเพื่อหารายได้มาสำหรับเลี้ยงดูครอบครัวนั้น บิดาจึงเป็นผู้ที่ออกไปนอกบ้านมากกว่ามารดา (Hurlock, 1950) ทำให้รู้เรื่องราวต่างๆ นอกบ้านได้ดี ไม่ว่าจะเป็นด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ รวมถึงการที่จะปฏิบัติตัวให้ถูกต้องเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นบิดาจะต้องเป็นผู้นำความรู้และประสบการณ์ที่มีเหล่านั้นมาให้คำแนะนำแก่มารดา หรือสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนจนถึงการร่วมแก้ปัญหาให้ความช่วยเหลือบุคคลในครอบครัว (Hurlock, 1950) เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร

สำหรับบุตรนั้น บิดาจะเป็นผู้นำสังคมภายนอกบ้าน กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมมาให้บุตรและสมาชิกในครอบครัวได้สัมผัส และเป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิกของครอบครัวกับบุคคลภายนอก โดยบิดาเป็นผู้พาบุตรไปสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน ญาติ พี่น้อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ว่าสังคมภายนอกจะปฏิบัติต่อเขาอย่างไร และเขาจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้างอย่างไร ถ้าบิดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ตอบสนองความต้องการของบุตรได้ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เด็กก็จะมีเจตคติที่ดีต่อบุคคลอื่น ๆ รอบตัวของเขาต่อไป ดังนั้นบิดาควรจะได้แสดงความรัก ความใกล้ชิดต่อบุตร เพื่อให้บุตรเกิดความอบอุ่น มั่นใจ โดยบิดาจะโอบกอดบุตร เล่นและสัมผัสเมื่อมีโอกาส ไม่แสดงท่าทีเบื่อหน่ายหรือโกรธเมื่อบุตรถามปัญหาต่าง ๆ บุตรจะรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของบิดา และจะสามารถขยายความรู้สึกนี้ต่อบุคคลอื่น ๆ ได้มากขึ้น

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2514) กล่าวว่า ความสัมพันธ์อย่างอบอุ่นภายในครอบครัวจะช่วยให้เด็กรู้จักสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น และรักษาไมตรีไว้ได้นาน วิธีที่พ่อแม่ช่วยปรับปรุงการสังคมของบุตรหรือช่วยให้บุตรมีพัฒนาการทางสังคม คือสร้างบรรยากาศเป็นกันเองกับบุตร ทำให้บ้านเป็นศูนย์กลางที่เด็ก ๆ จะทำกิจกรรมที่ตนสนใจได้ นอกจากนั้นจะต้องหมั่นฝึกอบรมและเป็นแบบอย่างที่ดีให้บุตร เช่น การกราบไหว้ การเคารพผู้ใหญ่ การรู้จักปฏิบัติในเรื่องการขอบคุณ ขอโทษ ฝึกให้เด็กรู้จักมีความเชื่อมั่นในตนเองและเรียนรู้การแพ้ชนะ การให้และการรับ ทุกครั้งที่บุตรทำกิจกรรมสำเร็จ บิดาควรให้กำลังใจว่า เขามีความสามารถ ฝึกการไม่คดโกงหรือไม่เอาเปรียบผู้อื่น ฝึกให้มีความรับผิดชอบ เพื่อให้บุตรเกิดความเชื่อมั่นและเรียนรู้ด้วยตนเองให้สามารถนำไปใช้กับสังคมภายนอกบ้านต่อไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทบิดานั้นทั้งในประเทศและต่างประเทศจัดลำดับตามระยะเวลาในการศึกษามีดังนี้

ฮอบบ์ (Daniel F. Hobbs, 1968) ได้ศึกษาพบว่า ภาวะวิกฤติในการเป็นบิดามารดา เกี่ยวข้องกับอายุ การศึกษา และอาชีพ กลุ่มสมรสที่มีการเตรียมพร้อมร้อยละ 9.6 มีสามที่สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ไม่พบว่ามีภาวะวิกฤติชนิดรุนแรง

อ็อบซัท (Obrzut, 1976) ได้สัมภาษณ์บิดาที่มีบุตรคนแรกจำนวน 80 ราย เกี่ยวกับการเตรียมตัว และความรู้สึกต่อการเป็นบิดา พบว่า บทบาทที่สำคัญของการเป็นบิดา คือ บิดามีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว (Provider) ร้อยละ 39 มีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรร้อยละ 21 และมีบทบาทในการสั่งสอนบุตรร้อยละ 31 บทบาทของการเป็นบิดาจะช่วยประกอบให้บทบาทของมารดาสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ โดยบิดาจะต้องเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนการดำเนินชีวิตของตัวเอง

เรดินา และ ดิคเคอร์ชไตต์ (Redina & Dickerchied, 1976) พบว่า บิดามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมกับบุตร โดยเฉพาะการเล่นกับบุตรมากกว่าการให้การดูแลทางร่างกาย

บาร์บารา และ แมรี่ (Barbara and Mary, 1977) บทบาทของบิดาคือ เป็นผู้ให้หรือเลี้ยงดูให้กับครอบครัวโดยการหาเลี้ยงครอบครัว (provider) และเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสมาชิกให้พ้นจากอันตรายต่าง ๆ (protector) ส่วนบทบาทของภรรยาคือ การจัดการภายในบ้านทั้งหมด (Expressive)

คาริน (Karin Larson Hangleben, 1983) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก พบว่า บิดาที่มีบุตรคนแรกจะมีส่วนในการเลี้ยงดูทารกน้อยกว่าที่เขาคาดคิดไว้ในตอนก่อนคลอด บิดาที่มีอายุมาก จะมีการวางแผนเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารกน้อยกว่าบิดาที่มีอายุน้อยกว่า และพบว่า ในการเลี้ยงดูทารกจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับอายุ และรายได้ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

คาร์ลสัน (Bonnie E. Carlson, 1984) ศึกษาบทบาทของบิดาในการดูแลบุตรและการทำงานบ้านในครอบครัวที่ภรรยาทำงานนอกบ้าน และภรรยาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน จำนวน 60 ครอบครัว พบว่า ในครอบครัวที่ภรรยาทำงานนอกบ้าน สามีจะมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรและการทำงานบ้านมากกว่าครอบครัวที่ภรรยาไม่ได้ทำงานนอกบ้าน

ส่วนการศึกษาวิจัยภายในประเทศนั้น นภาพรณ์ หะวานนท์ (2520) ศึกษาผลของการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาทำให้ภรรยาลดการมีส่วนร่วมช่วยรับภาระในงานบ้านลง เพราะมีการจ้างคนรับใช้เข้ามาช่วยทำงานบ้านมากขึ้น และครอบครัวที่ไม่ได้จ้างคนรับใช้ สามีได้เข้ามาช่วยภรรยาทำงานบ้านเพิ่มขึ้น เพื่อให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปได้

อรรณภา พูลศิลป์ (2524) ศึกษาความคิดเห็นของบิดาและมารดาต่อการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา ในบิดาและมารดาในหน่วยหลังคลอดของโรงพยาบาล 4 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า บิดาและมารดาส่วนใหญ่เห็นว่าการเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ของบิดาและมารดาด้วยกัน

สุวรรณี ศรีจันทร์อาภา (2527) ศึกษาความพร้อมในการเป็นบิดามารดาของบิดามารดาในภาคเหนือของประเทศไทยพบว่า บิดามารดาอายุ 21-30 ปี และสูงกว่า มีความพร้อมมากกว่าบิดามารดาที่มีอายุ 20 ปี และน้อยกว่า บิดามารดาที่มีรายได้สูงจะมีความพร้อมมากกว่าบิดามารดาที่มีรายได้ต่ำ บิดามารดาที่มีการศึกษาระดับสูงจะมีความพร้อมมากกว่าบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ และบิดาร้อยละ 73.5 มารดาร้อยละ 69 เห็นว่า บิดามารดาควรมีหน้าที่ร่วมกันในการเลี้ยงดูบุตร

สำเนียง แยมสะอาด (2528) ศึกษาบทบาทของบิดาต่อการเลี้ยงดูทารกตามการรับรู้ของตนเอง ในบิดาที่นำบุตรมาตรวจสุขภาพในคลินิกสุขภาพเด็กดี ณ ศูนย์บริการสาธารณสุขของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 201 คน พบว่า ปัจจัยทางด้านอายุ การศึกษา ลักษณะครอบครัวมีผลต่อการรับรู้บทบาทของการเป็นบิดา คือ บิดาที่อายุมากกว่า 30 ปี บิดาที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมขึ้นไป และบิดาที่มาจากครอบครัวขยายมีการรับรู้บทบาทของบิดามากกว่ากลุ่มที่อายุน้อย มีการศึกษาต่ำ และบิดาที่มาจากครอบครัวเดี่ยว

ประภรณ์ ทวีเกียรติตระกูล (2528) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของสามีในขณะภรรยาตั้งครรภ์ พบว่า สามีที่มีอายุมาก จะมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาดีกว่าสามีที่มีอายุน้อย สามีที่มีการศึกษาสูงจะมีการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทการเป็นบิดา ครอบครัวที่มีรายได้สูงจะมีผลทำให้สามีมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาที่ดีกว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า สามีที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับภรรยา จะมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาดีกว่าที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับภรรยา สามีที่มีเจตคติที่ดีต่อการตั้งครรภ์จะมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาดี

วิลาวัณย์ ศรีสุวรรณ (2531) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของคู่สมรส เจตคติของบิดาต่อบุตรกับบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาที่มีบุตรคนแรก พบว่า บิดามีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรค่อนข้างสูง

อรรณพ เกตุแก้ว (2531) ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของบิดาในการดูแล
ทารกแรกเกิดในกลุ่มบิดาที่มีและไม่มีผู้ช่วยดูแลทารก พบว่า บิดาที่ได้รับการสอนพร้อมมารดา
และมีผู้ช่วยเหลือมีส่วนร่วมในการดูแลทารกแรกเกิดสูงกว่าบิดาที่ไม่มีผู้ช่วยเหลือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย